

Antonija Krstulović
Maja Munivrana*

**MEĐUNARODNA KONFERENCIJA:
AKTUALNA PITANJA EUROPSKOG KAZNENOG
PRAVA I ZAŠTITA FINANCIJSKIH INTERESA
EUROPSKE UNIJE**

Dubrovnik, 13-14. svibnja 2005.

U Dubrovniku je od 13. do 14. svibnja 2005. u organizaciji austrijske i hrvatske udruge za europsko kazneno pravo a pod pokroviteljstvom OLAF-a¹ održana međunarodna konferencija na temu *Aktualna pitanja europskog kaznenog prava i zaštita financijskih interesa Europske unije*.

U radu Konferencije kao izvjestitelji, panelisti, voditelji sekcija i sudionici rasprave, pored hrvatskih, sudjelovali su i znanstvenici i pravnici praktičari iz Austrije, Mađarske, Slovenije, Poljske, Slovačke, Grčke, Finske, Švedske, Velike Britanije, Irske, Rumunjske, Bugarske, Latvije i Estonije, Nizozemske i Luksemburga, članovi tijela EU kojih je zadaća promicanje suradnje država članica u suzbijanju i represiji prijevarnih postupanja na štetu proračuna EU te djelatnici upravnih tijela koja se bave otkrivanjem i procesuiranjem carinskih prekršaja (jednog od pojava oblika prijevarnih postupanja na štetu proračuna Unije).

Nakon otvaranja i riječi dobrodošlice, u jutarnjem dijelu prvog dana Konferencije izloženi su referati na temu prijevare na štetu proračuna EU – kaznena djela i sankcije.

Prvi izvjestitelj **prof. sc. dr. Petar Novoselec** u svom je izlaganju istaknuo da hrvatsko kazneno pravo već sada do stanovite mjere omogućuje kažnjavanje kaznenih djela protiv financijskih interesa EU, iako na temelju ekstenzivnog tumačenja kojem sudovi nisu uvijek skloni. Postojeće inkriminacije (prijevara, prijevara u gospodarskom poslovanju, zlouporaba ovlasti u gospodarskom poslovanju, izbjegavanje carinskog nadzora, krivotvorenje službene isprave) omogućuju i kažnjavanje određenih radnji na štetu financijskih interesa EU, uz uvjet da se pravna dobra kojih zaštititi ona služe prošire i na financijske interese EU.

Veoma zanimljiv i ilustrativan bio je prezentirani primjer izvoza šećera iz Hrvatske u zemlje EU, uz lažno predočavanje da je riječ o hrvatskom šećeru za

* Antonija Krstulović, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Splitu; Maja Munivrana, asistentica na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu

¹ European Anti – Fraud Office (Europski ured za suzbijanje prijevera)

koji je dopušten bescarinski izvoz. Državno odvjetništvo djelo je pravno označilo kao obmanjivanje kupaca, a propustilo počiniteljima staviti na teret djela krivotvorenja službene isprave i izbjegavanja carinskog nadzora (što bi došlo u obzir ako bi se kao zaštićeno dobro uzele i carine zemalja članica EU). Profesor Novoselec predlaže uvođenje asimilacijske klauzule koja bi izričito propisala takvo izjednačavanje.

Sljedeći izvjestitelj **dr. Robert Kert** (Sveučilište u Beču) govorio je o implementaciji Konvencije o zaštiti financijskih interesa Europskih zajednica (skraćeno PIF konvencije) u austrijskom kaznenom zakonodavstvu. Istaknuo je da u Austriji postoje rezerve u pogledu implementacije *acquis* kojeg su zahtjevi i standardi “prevelik pritisak na kazneno pravo”.

Austrijski zakonodavac implementirao je standarde PIF konvencije u kazneno zakonodavstvo izmjenama Financijskog kaznenog zakona iz 1998. i 2004.

Zaštita izdataka proračuna Unije pruža se putem kaznenih djela prijevare i zlouporabe subvencija, a neusklađenost sa zahtjevima PIF konvencije očituje se u tome što se za prijevaru po austrijskom pravu traži nastanak imovinske štete, pa je pojam prijevare po austrijskom KZ uži od tog pojma kako ga definira PIF.

Margarete Hofmann (OLAF) govorila je o problematici implementacije PIF instrumenata u zemljama članicama. Posebno je pohvalila Hrvatsku koje je kazneno zakonodavstvo već u visokoj mjeri usklađeno s PIF-om.

Istaknula je da su mogućnosti djelovanja Europske komisije u slučaju neprovođenja ili neadekvatnog provođenja mjera ograničene te naglasila važnost suradnje država članica i Komisije.

Kao konkretne rezultate u nastojanjima na harmonizaciji nacionalnih propisa usmjerenih zaštiti financijskih interesa EU, Hofmann je navela donošenje zajedničkih defnicija prijevare, korupcije i pranja novca kojih su obilježja formulirana sukladno zahtjevu pravne sigurnosti. Najveće su razlike između nacionalnih zakonodavstava i PIF-a u obilježjima prijevare. Kaznenopravne sankcije za kaznena djela na štetu financijskih interesa Unije u većini zemalja nisu efikasne i zastrašujuće.

O implementaciji PIF konvencije u slovenskom kaznenom pravu izvjestio je **doc. dr. sc. Matjaž Jagar** (Sveučilište u Ljubljani); obilježja prijevare iz PIF konvencije mogu se podvesti pod obilježja kaznenih djela koja su i prije stupanja na snagu PIF-a postojala u slovenskom Kaznenom zakonu, a izmjenama KZ 2004. izmijenjena su obilježja kaznenog djela prijevare u dobivanju zajmova i subvencija te obilježja kaznenog djela izbjegavanja poreza koje je i preimenovano u općenitije djelo “izbjegavanja financijskih obveza”.

Docent Jagar upozorio je na četiri moguća uzroka neefikasnosti u otkrivanju, progonu i kažnjavanju prijevare i korupcije na visokoj razini, pojavi da vladajuća elita nije zainteresirana za progon gospodarskog kriminaliteta i kriminala bijelih ovratnika; prva je mogućnost narušavanja kaznenog progona putem materijal-

nog prava – donošenjem *lege artis lex imperfecta* (namjerno nesavršenih kaznenih propisa); drugi mogući put je opstruiranje efikasnosti kaznenog postupka lažnom zabrinutošću za ljudska prava; treći put je put resursa – nedostatnim financiranjem, a četvrti je put političke kontrole – direktno upletanje i narušavanje istraga kaznenih djela.

O mađarskim implementacijskim propisima izvjestila je **Judit Jascó** (Sveučilište u Miskolcu). Kaznena djela kojima se u mađarskom kaznenom pravu inkriminira prijevorno postupanje na štetu prihoda i rashoda EU jesu: prijevora, pribavljanje protupravne gospodarske koristi i povreda financijskih interesa Europskih zajednica.

Povreda financijskih interesa Europskih zajednica je kazneno djelo iz područja gospodarskog kriminala, a opis navedenog djela potpuno je usklađen sa zahtjevima PIF-a; za postojanje tog djela dovoljno je da je ostvarena vlastita korist na štetu proračuna EU, pri čemu se ne misli na imovinsku štetu. Oblik počinjenja je i nenamjensko trošenje sredstava (uporabom sredstava suprotno svrsi za koju su odobrena), a odgovorna osoba u pravnoj osobi odgovara i za nehajni propust uspostave kontrolnog sustava.

Damir Kos, sudac Vrhovnog suda RH, istaknuo je važnost harmonizacije opisa kaznenih djela u materijalnom kaznenom pravu i što preciznijih propisa koji se odnose na zaštitu financijskih interesa EU. Konkretnih predmeta u svezi sa zaštitom financijskih interesa EU nema, ali je očekivati da će se u Hrvatskoj, kao državi na granici EU, skloniti počinitelj ili kapital stečen kaznenim djelom. Ako je riječ o sklanjanju počinitelja stranog državljanina, moguće je njegovo izručenje, a ako je riječ o hrvatskom državljaninu koji je djelo počinio u inozemstvu, izručenje nije moguće, ali je moguća primjena hrvatskog kaznenog zakonodavstva i upotreba dokaza pribavljenih pred stranim procesnim tijelima. U slučaju sklanjanja kapitala moguć je progon za pranje novca, iako je predikatno djelo počinjeno na području strane države, pod uvjetom da je progon za to djelo moguć prema pravnim propisima RH.

U raspravi koja je uslijedila **R. Kert** postavio je pitanje načina zaštite interesa EU ako je proizvod uvezen samo u jednu zemlju, odnosno koje je područje primjene nacionalnog kaznenog zakonodavstva kad nacionalna tijela nisu nadležna za ubiranje određenih financijskih sredstava koje je nezakonito izbjegnuto.

J. Rumpf je na primjeru pokazao mogućnost suradnje država u procesuiranju počinjenog kaznenog djela kojeg posljedice pogađaju nekoliko država. U konkretnom slučaju bile su zahvaćene tri države (Njemačka, Nizozemska i Francuska). Sjedište tvornice bilo je u Njemačkoj u kojoj je poduzeta istraga o kojoj je OLAF izvijestio Nizozemsku i Francusku, koje su donijele odluku (na temelju načela oportuniteta) da nisu zainteresirane za kazneni progon. Njemački sud donio je osuđujuću presudu, poduzeće je propalo, a udjele su preuzele i zemlje koje nisu sudjelovale u kaznenom progonu.

J. Jascó dodala je da su pred mađarskim sudovima pokrenuti kazneni postupci protiv počinitelja kaznenih djela posljedicama kojih je zahvaćeno nekoliko država, ali nije izrečena nijedna presuda.

R. Kert je istaknuo da u Austriji postoji problem oko utaje poreza; sporno je potpada li utaja poreza pod nacionalnu zaštitu ili je riječ o obliku prijevarnog postupanja na štetu proračuna Unije. Većina smatra da utaja PDV-a potpada pod nacionalnu zaštitu, ali ne i ostatak poreza koji se ubire u drugoj zemlji.

Prof. Novoselec argumentirao je na primjeru hrvatskog zakonodavstva² svoje stajalište da se ekstenzivnom interpretacijom postojećih nacionalnih propisa pod opise kaznenih djela mogu podvesti i određene radnje na štetu financijskih interesa Unije. Ako nema mogućnosti izručenja počinitelja kaznenog djela kojim se povređuju financijski interesi EU, primjena nacionalnog kaznenog zakonodavstva (u slučajevima kad nacionalna tijela nisu nadležna za ubiranje financijskih sredstava) moguća je prema načelu univerzaliteta.

Prof. Lahti (profesor kaznenog prava, Sveučilište u Helsinkiju) iznio je podatak da je Finska (koja je članica Unije 10 godina) provela sve obveze za zaštitu financijskih interesa EU. Smatra da je važno usklađivanje inkriminacija u tom području te humana kaznena politika i kaznenopravne sankcije koje se moraju temeljiti na racionalnom kriteriju.

Na izlaganje profesora Lahtija nadovezao se **M. Jagar** i upozorio da se premalo pažnje posvećuje raznim preventivnim mjerama, a prevelik naglasak stavlja na visoke kaznenopravne sankcije. Zapitao se koliko daleko uopće može ići zahtjev za harmonizacijom kaznenopravnih sankcija.

M. Hofmann je u odgovoru istaknula da se od država ne traži da u potpunosti usklade kaznenopravne sankcije, a stupanj njihove harmonizacije i nije najvažnije pitanje ako se usklade opisi kaznenih djela koja štite financijske interese EU. Upozorila je i na važnost provedbe postojećih propisa u praksi, odnosno na važnost učinkovitog funkcioniranja pravosuđa. Napomenula je da se osim PIF instrumenata zaštitom financijskih interesa EU bave i propisi trećeg stupa EU.

Prof. Schwaighofer smatra da je za efikasnu zaštitu financijskih interesa EU veoma važno postojanje konstruktivnog dijaloga između država članica koji bi, kroz razmjenu različitih iskustava, pridonio i naporima EU na harmonizaciji nacionalnih zakonodavstava. U tom smislu smatra važnom ulogu koju OLAF ima u evaluaciji stupnja harmonizacije zakonodavstva i prakse postupanja u državama članicama, kao i objavljivanje statističkih podataka o primjeni pravnih instrumenata prava Unije. **M. Hofmann** je napomenula da je izvješće o usklađenosti nacionalnih zakonodavstava država članica iz listopada 2004. objavljeno na engleskom jeziku na Internetu. Za situaciju kad posljedice kaznenog djela pogađaju više zemalja istaknula je važnost suradnje između njih, na način da postignu dogovor o tome koja će od njih provesti kazneni progon kako bi se progon koncentrirao u jednoj državi.

² Ekstenzivno tumačenje obilježja kaznenog djela izbjegavanja carinskog nadzora na način da se pod pojmom "carinska crta" shvati granica EU, a pod pojmom "carina" ne samo hrvatske carine nego i carine i druga slična davanja Uniji.

J. Rumpf je istaknuo važnost koordinativne uloge koju OLAF ima u suzbijanju korupcije u državama članicama i istaknuo da je koordinacija preduvjet za konstruktivan razgovor o praktičnoj primjeni pravnih instrumenata EU.

Tema poslijepodnevne sekcije prvog dana Konferencije bila je kaznena odgovornost pravnih osoba i odgovornih osoba u pravnim osobama. Voditelj sekcije **prof. dr. sc. Petar Novoselec** u uvodnoj je riječi istaknuo da obveza uvođenja odgovornosti pravnih osoba u nacionalna zakonodavstva proizlazi i iz Drugog protokola uz Konvenciju za zaštitu financijskih interesa Europskih zajednica o kaznenoj odgovornosti pravnih osoba i pranju novca iz 1997.

O aktualnom stanju austrijskog zakonodavstva izvjestili su **Marianne Hilf** (Karl Franzens Sveučilište u Grazu) i **dr. Robert Kert** (Sveučilište u Beču).

Prema austrijskom Nacrtu zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, pored pravnih osoba odgovarala bi i društva bez pravne osobnosti koja su sposobna za stjecanje određenih prava. Usvojen je model originarne odgovornosti pravne osobe. Ne postoji katalog kaznenih djela koja mogu počinuti pravne osobe. Da bi se uspostavila odgovornost pravne osobe, počinjeno djelo mora biti u svezi s njezinom djelatnošću, njegovim počinjenjem pravna osoba mora ostvariti nekakvu korist i ne smije njime sama biti oštećena. Djelo mora počinuti fizička osoba koja se nalazi na rukovodećoj poziciji unutar pravne osobe, ili zaposlenik kojem je to bilo omogućeno odnosno znatno olakšano nedostatkom kontrole i nadzora osobe koja ima rukovodeću funkciju. Sankcije su za pravne osobe: novčana kazna propisana u dnevnim dohocima pravne osobe (koji se izračunava prema godišnjem prihodu), uvjetna osuda, restorativne mjere, a temelj za njihovu primjenu je društveni (ne individualni) prijekor. Što se tiče kaznenog postupka, supsidijarno se primjenjuju odredbe Zakona o kaznenom postupku, kazneni postupak vodi se na inicijativu državnog odvjetnika koji o kaznenom progonu odlučuje prema ograničenom načelu oportuniteta (ovisno o troškovima istrage i izgledima za uspjeh), protiv korporacije i odgovorne fizičke osobe provodi se jedinstveni postupak, ali se izjašnjavanje o krivnji i proglašenje presude provodi odvojeno. Okrivljena pravna osoba ima pravo na žalbu na presudu.

Doc. dr. sc. Zlata Đurđević (Sveučilište u Zagrebu) izvijestila je o hrvatskom Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. Govorila je o pojavnim oblicima kriminaliteta pravnih osoba, međunarodnim dokumentima i izvorima prava Europske unije iz kojih proizlaze obveze država da uvedu odgovornost pravnih osoba za kaznena djela te o stanju u europskom kaznenom zakonodavstvu³. Zatim je ukratko prikazala hrvatski Zakon o odgovornosti pravnih osoba

³ Europske države koje predviđaju kaznenu odgovornost pravnih osoba: Portugal 1984., Švedska 1986., Norveška 1991., Island 1993., Francuska 1994., Finska 1995., Danska 1996., Belgija 1999., Slovenija 1999., Mađarska 2001., Estonija 2002., Švicarska 2003., Litva 2003., Poljska 2003., Bugarska 2003., Češka 2005., Slovačka 2005. Europske države bez kaznene odgovornosti pravnih osoba: Grčka, Italija – nekaznene sankcije od 2001., Njemačka – sankcije prekršajnog prava, Austrija, Španjolska – sankcije u Kaznenom zakonu od 1995., Luksemburg.

za kaznena djela te iznijela podatke o primjeni Zakona: ukupno je prijavljeno 85 pravnih osoba, od čega su 32 prijave podnesene prije stupanja Zakona na snagu pa su odbačene, pokrenuto je 13 kaznenih postupaka i donesena jedna presuda.

Katalin Ligeti (Eötvös-Loránd Sveučilište u Budimpešti) govorila je o kaznenoj odgovornosti voditelja poslova za kaznena djela prijave i aktivnog podmićivanja počinjena od zaposlenika u poduzeću.

U svojoj prezentaciji Ligeti je postavila i argumentirala tezu da je u kazneno-pravnim sustavima koji slijede načelo krivnje veoma teško dokazati skrivljeno propuštanje nadzora voditelja poslova u slučaju prijavnog postupanja zaposlenika koje je dužan nadzirati (premda je u zakonu moguće predvidjeti takvu odgovornost na temelju dogmatskog instrumenta odgovornosti za nečinjenje), dok je u slučaju koruptivnih kaznenih djela odgovornost voditelja poslova za propust nadzora nemoguće uspostaviti u sustavima koji slijede princip krivnje. Svoju tezu da je u sustavima koji prihvaćaju sustav subjektivne odgovornosti nemoguće kozekventno provesti odgovornost voditelja poslova za aktivno podmićivanje počinjeno od zaposlenika kojeg je on dužan nadzirati (na način kako to zahtijeva Konvencija) Ligeti je argumentirala na sljedeći način: da bi odgovornost voditelja poslova za propust nadzora u slučaju počinjenja kaznenog djela aktivnog podmićivanja od zaposlenog bila u skladu s načelom krivnje, sud bi trebao, pored činjenice da je zaposlenik dao mito, utvrditi i propust dužnosti uspostavljanja kontrolnog mehanizma za sprječavanje aktivnog podmićivanja. Kako je zadatak otkrivanja i progona koruptivnih kaznenih djela pretežak i za tijela kaznenog pravosuđa, nerealno je zahtijevati od voditelja poslova postavljanje ili provođenje takvog kontrolnog mehanizma koji bi spriječio zaposlenika da drugome obeća nekakvu nezakonitu prednost.

Sljedeći izvjestitelj bio je **Peter Baauw** (profesor kaznenog prava, kaznenog postupka i ljudskih prava) iz Nizozemske koji se u svom izlaganju usredotočio na tri problema u svezi s odgovornošću pravnih osoba za kaznena djela i pitanja odgovorne osobe. Ponajprije je upozorio na problem poštovanja načela *ne bis in idem* u slučaju kad su vlasnik pravne osobe i voditelj poslova jedna osoba, zatim je upozorio na problem *inside tradera* – slučaj u kojem je zaposlenik obavljajući poslove iz djelokruga pravne osobe počinio kazneno djelo kojim je oštećena sama pravna osoba. U nastavku svog izlaganja P. Baauw je jednim primjerom iz nizozemske sudske prakse argumentirao svoju tezu da je status pravne osobe u kaznenom postupku i ishod tog postupka pitanje strategije obrambenog tima, a ne samo pravnih propisa koji to pitanje reguliraju.

Mr. sc. Aleksandar Karakaš izvijestio je o slovenskom Zakonu o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela i iznio podatke o primjeni tog zakona u praksi. Usvajanje posebnog zakona o odgovornosti pravnih osoba u Republici Sloveniji nagoviješteno je još 1995. kad je u sklopu reforme kaznenog zakonodavstva u čl. 33. Kaznenog zakonika RS uvedena odredba o kažnjivosti pravnih osoba za kaznena djela, a poseban zakon donesen je 1999. Usvojen je model

“osamostaljene subjektivne odgovornosti pravne osobe” (riječ je zapravo o modelu objektivne odgovornosti pravne osobe) jer je temelj njezine odgovornosti veza između pravne osobe i kaznenog djela, i to formalna, koju čini počinjenje kaznenog djela u ime, za račun ili u korist pravne osobe, i materijalna, koju predstavljaju taksativno nabrojene radnje njenih rukovodećih ili nadzornih tijela. Sankcije za pravne osobe jesu: novčana kazna, oduzimanje imovine, prestanak pravne osobe, uvjetna osuda i sigurnosne mjere (oduzimanje predmeta, objavljivanje presude i zabrana određene gospodarske djelatnosti). Zakon sadržava katalog kaznenih djela za koja će pravna osoba odgovarati; nabrojeno je 87 kaznenih djela iz gotovo svih poglavlja posebnog dijela. Protiv počinitelja i pravne osobe podiže se jedinstvena optužnica i donosi jedna presuda, a iznimka su slučajevi u kojima kazneni postupak protiv fizičke osobe nije moguće započeti ili je kazneni postupak protiv nje već završen. Državni odvjetnik o pokretanju postupka protiv pravne osobe odlučuje po načelu oportuniteta. Pravnu osobu u kaznenom postupku zastupa zastupnik kojeg određuje nadležni državni organ ili sama pravna osoba internim aktom, a može se u određenim slučajevima postaviti i po službenoj dužnosti. Na kraju je A. Karakaš iznio statističke podatke o primjeni Zakona u praksi za razdoblje od 2000. do 2004. godine od kojih izdvajamo nekoliko najzanimljivijih: od 2001. do 2003. godine ukupno je pokrenuto 365 postupaka protiv pravnih osoba, u 90,4% slučajeva odbačena je kaznena prijava (330 predmeta), donesene su samo tri pravomoćne presude kojima je optužni akt odbačen.

Frank Höpfel (Sveučilište u Beču) iznio je razmišljanja o kaznenoj odgovornosti voditelja poslova u poduzeću za prijevaru i koruptivna kaznena djela počinjena od osoba pod njegovom kontrolom. Höpfel smatra da je čl. 3. Konvencije fleksibilan u pogledu odgovornosti voditelja poslova; taj članak obvezuje države da takvu odgovornost predvide, ali im omogućuje da je reguliraju u skladu s načelima nacionalnog prava. Prema austrijskom pravu, propust dužnosti kontrole poseban je delikt, čime je udovoljeno konvencijskim zahtjevima, a obilježja kaznenog djela zlouporabe subvencija određena su tako da svi sudionici u djelu moraju ispuniti zahtjeve *mens rea*. Također smatra da je odredba čl. 28. Statuta ICC (koja je u izlaganju K. Ligeti spomenuta kao model kojim bi se Sud mogao poslužiti prilikom utvrđivanja činjenice je li voditelj poslova namjerno propustio svoju nadzornu dužnost) kontradiktorna jer temeljito revidira načelo krivnje u želji da uspostavi odgovornost osoba na vrhu zapovjednog lanca bez problema s dokazivanjem.

Prof. dr. sc. Ivo Josipović govorio je o naprednim i konzervativnim rješenjima hrvatskog Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. Kao jedan od problema istaknuo je neusklađenost definicija pravne osobe u ZOPOKD, Zakonu o prekršajima i Kaznenom zakonu. Sankcije za pravne osobe karakterizirao je kao inovativne (sigurnosne mjere zabrane stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija ili subvencija te zabrane poslovanja s korisnicima državnog prora-

čuna), ali i konzervativne (mogućnost izricanja kazne prestanka pravne osobe predviđena je preusko, jer nije uzeta u obzir mogućnost da pravna osoba i samo jednim činom, zbog težine počinjenog kaznenog djela "zasluži" izricanje kazne ukidanja). Svrnjivanje novčane kazne s kaznom zatvora za fizičke osobe ne drži dobrim rješenjem i smatra da bi limiti novčane kazne za pravne osobe trebali biti veći. Inovativan je i odnos uloga predstavnika pravne osobe i njezina branitelja, ali je rješenje razlikovanja tih uloga sporno i nalikuje civilističkom zastupanju. Vođenje jedinstvenog postupka protiv pravne i odgovorne fizičke osobe također je sporno zbog mogućeg sukoba interesa, a problematično je i presuđivanje pravnoj osobi u slučaju kad postoji pravna i stvarna nemogućnost da se sudi odgovornoj fizičkoj osobi; u tom se slučaju donošenjem osuđujuće presude za pravnu osobu odgovornoj fizičkoj osobi imputira krivnja za nešto za što se nije imala pravo braniti.

Nakon izlaganja profesora Josipovića otvorena je rasprava. **A. Papageorgakis**, odvjetnik i tajnik Grčke udruge za europsko kazneno pravo, istaknuo je da u Grčkoj postoji ustavna zapreka uvođenju odgovornost pravnih osoba za kaznena djela, jer Ustav definira kaznenu odgovornost kao individualnu odgovornost. Postavio je pitanje treba li propust nadzora odgovorne osobe kažnjavati samo kad je počinjen s namjerom ili i onda kad je počinjen iz nehaja. Odgovarajući na pitanje, **K. Ligeti** je istaknula da treba kažnjavati i namjerni propust (1. voditelj poslova je bio svjestan ili je otvoreno ignorirao informaciju koja je indicirala da zaposlenik čini ili će počinuti kazneno djelo, 2. voditelj poslova je propustio poduzeti razumne i nužne mjere koje bi spriječile počinjenje kaznenog djela) i nehajni propust (voditelj poslova - odgovorna osoba iz nehaja je propustila uspostaviti kontrolni mehanizam, pri čemu se ne zahtijeva poduzimanje mjera koje bi predstavljale nerazumne i previsoke troškove za poslovanje poduzeća). Za nehajni propust dužnosti nadzora uvijek je zapriječena manja kazna.

R. Gerding (Veleposlanstvo Kraljevine Nizozemske) istaknuo je problem različitih pojava oblika sudjelovanja pravnih osoba u počinjenju kaznenih djela. Tako se pravna osoba, odnosno njezin unutarnji ustroj, može iskoristiti kao instrument za skrivanje počinitelja i izbjegavanje kaznenog progona (tada je u lancu kaznene odgovornosti potrebno utvrditi koje su osobe ovlaštene za donošenje odluka). Drugi je pojavni oblik korištenje pravne osobe kao instrumenta za počinjenje kaznenog djela (kao čest primjer spomenuto je fiktivno otvaranje građevinskih firmi s ciljem davanja što nižih ponuda, promjena imena poduzeća uz nastavak kriminalne djelatnosti ili promjena imena zbog dugova). Iznesen je veoma zanimljiv prijedlog da se novčane kazne naplaćene od kažnjivih pravnih osoba ne uplaćuju u državnu blagajnu, nego da se iskoriste za pomoć i zaštitu oštećenih kaznenim djelima.

Profesor **Klaus Schwaighofer** (Sveučilište u Innsbrucku) osvrnuo se na dilemu je li bolji model samostalne ili izvedene odgovornosti pravne osobe za kazneno djelo. U Švedskoj je prihvaćen model originarne odgovornosti pravne

osobe, a pravna osoba se kazneno goni samo supsidijarno, ako nije pronađena odgovorna fizička osoba.

Profesor Novoselec i Z. Đurđević osvrnuli su se na izlaganje R. Gerdinga o problemu izbjegavanja kaznenog progona statusnim promjenama. Istaknuli su da je u hrvatskom ZOPOKD predviđena mjera opreza zabrane promjene pravnog statusa ako je protiv pravne osobe u tijeku kazneni postupak.

Profesor Josipović upozorio je na teškoće oko utvrđivanja odgovorne osobe u pravnoj osobi i smatra da bi te teškoće u konačnici mogle dovesti (s obzirom na ZOPOKD—om prihvaćeni model izvedene kaznene odgovornosti pravnih osoba) do nemogućnosti kažnjavanja pravne osobe za kazneno djelo. Svoje mišljenje agumentirao je primjerima iz prekršajnog prava gdje je u brojnim posebnim zakonima propisana originarna odgovornost pravne osobe, a i Visoki prekršajni sud u nekim je slučajevima prihvatio takav model odgovornosti.

Dragan Novosel (zamjenik glavnog državnog odvjetnika RH) u svom je prilogu raspravi pozitivno ocijenio hrvatski ZOPOKD i istaknuo da je već samo propisivanje odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela pozitivno. Uvođenje sankcije ukidanja pravne osobe posebno je efikasna sankcija u represiji, ali i u suzbijanju bespravne gradnje. Upozorio je i na problem utvrđivanja tko je odgovorna osoba u pravnoj osobi.

U svojim zaključnim razmišljanjima voditelj sekcije **profesor Novoselec** posebno se osvrnuo na problem modela krivnje pravne osobe, i na pitanje je li krivnja pravne osobe uopće moguća, te na problem utvrđivanja odgovorne osobe.

Najšire je prihvaćen model izvedene kaznene odgovornosti pravnih osoba koji je najbliži klasičnom pojmu krivnje, ali je slaba strana tog modela nemogućnost njegove primjene kad je fizička osoba nedostupna, pa se u tom slučaju od navedenog modela moralo odustati. Problem modela derivirane kaznene odgovornosti jest i detektiranje odgovorne osobe; engleski model *brains*, koji u svom nacrtu prihvaćaju i Austrijanci, jest preuzak, Amerikanci taj pojam određuju vrlo široko, a za hrvatsko rješenje može se reći da je dosta široko.⁴ Model originarne odgovornosti prihvatljiv je s obzirom na činjenicu da je pravna osoba samostalan entitet, ali se postavlja pitanje kako taj model dosljedno praktično provesti – pravna osoba mogla bi odgovarati za lošu organizaciju, ali kako pitanje loše organizacije odvojiti od krivnje fizičke osobe?

Prva tema drugog dana Konferencije bila je o međudjelovanju supranacionalnih i nacionalnih tijela kaznenog pravosuđa. Sekcija je započeta izlaganjem **prof. dr. sc. Davora Krapca**. Svoje izlaganje profesor Krapac je podijelio na tri dijela. U uvodnom dijelu osvrnuo se na brzinu razvoja međunarodne suradnje unutar EU na području kaznenog pravosuđa kao i na tenzije koje su immanentne

⁴ Odgovorna osoba je osoba koja vodi poslove pravne osobe i osoba kojoj je povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe.

integracijskom procesu. Naglasio je da se mogućnosti suradnje između država članica u velikom sustavu EU moraju u budućnosti povećati. Drugi dio svog izlaganja profesor Krapac je posvetio postojećim dilemama interakcije, i to legitimnom dosegu represivnih ovlasti država, pitanjima nadležnosti europskih tijela kaznenog pravosuđa te okviru suradnje između nacionalnih kaznenopravnih sustava. U konačnici, osvrnuo se na institut europskog uhidbenog naloga.⁵ Europski uhidbeni nalog temelji se na načelu međusobnog priznanja sudskih odluka. Njime se u velikoj mjeri pojednostavnjuje postupak kako bi se suradnja učinila bržom i manje ovisnom o političkim pitanjima.⁶ Pored olakšanja i ubrzanja suradnje, najznačajnije novine koje je europski uhidbeni nalog uveo jesu napuštanje uvjeta dvostruke kažnjivosti i državljanstva počinitelja kao prepreke za predaju. Treba spomenuti da nije nužno da sam europski uhidbeni nalog regulira prava obrane jer je to obveza svake države sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava. Profesor Krapac smatra da postoje neki osnovani prijedlozi za dopunu uhidbenog naloga, primjerice uvođenje prava optužene osobe da pritvor izvršava u državi u kojoj živi. Zaključno, istaknuo je da su integracijski procesi doveli ne samo do harmonizacije materijalnog već i procesnog kaznenog prava te da je interakcija supranacionalnih i nacionalnih tijela kaznenog pravosuđa danas nužna.

Sljedeći izvjestitelj bila je **Stavroula Koutoulakou** koja je govorila o ulozi Eurojusta u borbi protiv organiziranog kriminala. Eurojust čine 25 tužitelja/sudaca, po jedan iz svake države članice. Ciljevi su te nove organizacije poboljšanje suradnje između nadležnih tijela država članica, prekogranična suradnja u provođenju istraga i kaznenih progona, ali i razmjena informacija i prijedlozi zakonodavnih promjena radi što učinkovitije borbe protiv teškog prekograničnog kriminala. Pritom je Koutoulakou naglasila važnost Eurojusta jer su zbog globalizacije tržišta, veće mobilnosti ljudi i kapitala te porasta kriminala tradicionalne metode pravne suradnje postale neadekvatne. Eurojust nema ovlasti zatražiti da se neki slučaj preda njemu na rješavanje, ali kad mu se predmet uputi, on može zatražiti od nadležnih državnih tijela da provedu istragu ili progon konkretnog slučaja, da međusobno surađuju te da mu omoguće uvid u informacije važne za provedbu njegovih dužnosti. Povrh toga, Eurojust koordinira rad tijela progona u više država i formira timove za zajedničku istragu. Broj slučajeva s kojima se Eurojust bavi iz godine u godinu raste, što je posljedica ne samo većeg broja država članica već i većeg povjerenja država u njegov rad.⁷ Koutoulakou je istaknula važnost suradnje Eurojusta s drugim

⁵ Engl. *European Arrest Warrant*.

⁶ Jedan od načina postizanja tog cilja je napuštanje sustava tzv. sudskog veta i prelazak na sustav u kojem pravo odlučivanja o predaji ima isključivo sud.

⁷ Godine 2001. Eurojustu su upućena 192 slučaja na rješavanje, 2002. godine 202, 2003. godine 300, a 2004. godine čak 382 slučaja.

tijelima, kao što je Europol i OLAF,⁸ ali i s trećim državama, državama nečlanicama EU (prije svega državama zapadnog Balkana) jer su to zemlje tranzita, a često i zemlje iz kojih potječe kriminal u EU.

Treći izvjestitelj treće sekcije **Nico Keijzer** iz Asser instituta u Haagu najprije je izvijestio prisutne o radu Instituta na stvaranju mreže diljem EU u odnosu na europski uhidbeni nalog. Riječ je o mreži korespondenata u svih 25 država članica koji djeluju na razmjeni informacija o funkcioniranju i implementaciji europskog uhidbenog naloga s ciljem prikupljanja tih informacija i davanja na uvid svima koji su za njih zainteresirani. U svom izlaganju o ljudskim pravima i europskom uhidbenom nalogu Keijzer se zapitao je li i u okviru EU i u kontekstu europskog uhidbenog naloga moguće odbiti predaju okrivljenika zbog mogućnosti povrede njegovih ljudskih prava. Naime, EU počiva na povjerenju između država članica, a to je istaknuto i u članku 10. preambule Okvirne odluke o europskom uhidbenom nalogu. Opće povjerenje u pravosuđe druge države uvjet je za primanje u članstvo EU, ali u konkretnom slučaju to ne mora biti dovoljno jamstvo da ljudska prava tražene osobe neće biti prekršena. Do toga može doći, primjerice, zbog političkih promjena u državi nakon stupanja u članstvo EU. Keijzer je podsjetio na poznatu presudu Soering u kojoj je Europski sud za ljudska prava istaknuo da država koja izručenjem izlaže osobu kršenju njezinih ljudskih prava krši svoje međunarodne obveze o poštovanju ljudskih prava. Za razliku od Europske konvencije o izručenju koja ne sadržava odredbu o zabrani izručenja državi u kojoj postoji mogućnost kršenja ljudskih prava tražene osobe,⁹ Okvirna odluka o europskom uhidbenom nalogu takvu odredbu sadržava, ali ona nema izravni izvršni učinak. Stoga odlučivanje u slučaju kad tražena osoba tvrdi da postoji mogućnost kršenja njezinih ljudskih prava u drugoj državi ovisi o implementacijskom zakonodavstvu država članica. Keijzer je naglasio da kad se utvrdi postojanje relevantne vjerojatnosti da će prava tražene osobe u državi moliteljici biti prekršena, izvršenje u dobroj vjeri ugovora o ljudskim pravima zahtijeva da se predaja odbije. To je u skladu i s ciljevima EU jer, ulaskom u sustav uske suradnje kakav je predviđen europskim uhidbenim nalogom, države ne preuzimaju samo koristi od veće učinkovitosti borbe protiv kriminala, već preuzimaju i teret, tj. obvezu očuvanja vladavine prava i zaštite ljudskih prava građana u čitavoj Uniji.

Saša Sever, sudski savjetnik pri Europskom sudu, izvijestio je o nekim slučajevima iz prakse tog suda u svezi sa suradnjom u kaznenopravnim stvarima

⁸ Dok je odnos s Europolom znatno unapredovao u posljednje vrijeme, Koutoulakou smatra da odnos s OLAFOM, nažalost, još uvijek nije potpuno zadovoljavajući.

⁹ Stoga se prema Europskoj konvenciji o izručenju država može naći u situaciji da je suočena s dvije suprotstavljene obveze: obvezom izručenja sukladno ugovoru o izručenju i obvezom poštovanja ljudskih prava zajamčenih konvencijama o ljudskim pravima, sukladno kojima bi trebala odbiti izručenje. U tom slučaju država mora odvagnuti koja je obveza u konkretnom slučaju važnija.

i primjenom načela *ne bis in idem*. Posebno su zanimljiva dva međusobno slična slučaja u kojima je zatraženo mišljenje Europskog suda. U prvom slučaju Njemačka je od Suda zatražila mišljenje smije li njemački sud osuditi nizozemskog državljanina koji je prethodno osuđen u Nizozemskoj, dok je u drugom istovjetno pitanje postavila Belgija glede njemačkog državljanina. Ono što je specifično u oba slučaja je to što se nije radilo o odlukama suda, već o odlukama državnog tužitelja sukladno kojima su optuženi preuzeli određene obveze. Sud je ustanovio da nije važan oblik, nego sadržaj odluke, te je upozorio na slobodu kretanja osoba unutar Unije zbog koje nitko ne bi trebao biti kažnjen. Usprkos razlikama između nacionalnih postupaka, integracija zahtijeva da se na razini EU određena načela tumače u smislu prava EU, a ne nacionalnih prava, a pravo EU zahtijeva da za isto kazneno djelo osoba može biti osuđena samo u jednoj državi. Dodirnih točaka s navedenim slučajevima ima i slučaj Miraglia. Riječ je o talijanskom državljaninu protiv kojeg je zbog kupnje heroina po teritorijalnom načelu pokrenut postupak u Nizozemskoj, a po načelu aktivnog personaliteta u Italiji. Čim je nizozemski tužitelj saznao za istodobni postupak u Italiji, odustao je od progona, pa je talijanski sud postavio pitanje Europskom sudu obvezuje li pravomoćna odluka nizozemskog tužitelja talijanski sud. Ispravan odgovor je ne, jer kad bi se načelo *ne bis in idem* primijenilo i u ovom slučaju, ne bi bilo moguće doći do osuđujuće presude. Te odluke Europskog suda potiču međunarodnu suradnju sudova i tužitelja u državama članicama. Iz njih, nadalje, proizlazi i to da sudove drugih država EU obvezuje samo meritorno okončanje postupka u nekoj državi članici.

Prof. Katja Šugman (Sveučilište u Ljubljani) prenijela je neka slovenska iskustva u pitanjima III. stupa i suradnje u kaznenim progonima. U Sloveniji je usklađivanje pravnog sustava s pravom EU obuhvatilo više od 300 zakona i 1.400 drugih pravnih akata. Jedno od značajnih pitanja u predpristupnom razdoblju bilo je pitanje izručenja. Radi usklađivanja tog područja s pravom EU bilo je potrebno izmijeniti slovenski Ustav te je člankom 47. uvedena mogućnost izručenja slovenskog državljanina kad takva obveza proizlazi iz ugovora kojim je Slovenija prenijela dio svojih suverenih prava na neko supranacionalno tijelo.¹⁰ Tim ustavnim izmjenama omogućeno je donošenje Zakona o europskom uhidbenom nalogu i postupku predaje.¹¹ U drugom dijelu svog izvješća profesorica Šugman je dala svoju kritičku ocjenu postupka usklađivanja nacionalnih zakonodavstava s europskim kaznenim pravom. Slovenija je u vrijeme predpristupnih pregovora često postupala prebrzo i bez provođenja javne rasprave, a dobar primjer za to je upravo Zakon o europskom uhidbenom nalogu i postupku predaje. Slab položaj u pregovorima i euforija glede ulaska u EU doveli su do prebrzog preuzimanja europskih rješenja, bez sagledavanja posljedica.

¹⁰ Odredbe o izručenju ostale su na snazi kad je riječ o drugim državama.

¹¹ Zakon je donesen u ožujku 2004. godine.

Politički procesi i brzina utječu ponekad i na procese usvajanja rješenja unutar same EU.¹² Kombinacija politike i zakonodavstva, smatra profesorica Šugman, često je opasna. Slovenija je od raspada Jugoslavije razvijala svoj ZKP u demokratskom smjeru, a onda je zbog zahtjeva Unije napravila korak unatrag. Šteta je što je državama ponekad lakše usuglasiti se o prisilnim mjerama nego o zaštiti ljudskih prava.

Zamjenik glavnog državnog odvjetnika **Dragan Novosel** izlagao je o hrvatskim perspektivama suradnje. Pred Hrvatsku se stavljaju visoki zahtjevi da reagira brzo i učinkovito u borbi protiv organiziranog kriminala i ratnih zločina i Hrvatska surađuje uistinu puno u okviru formalnih sporazuma, ali i neformalno, na razini državnog odvjetništva. Ta je faza neformalne komunikacije, prije svega obavještajne naravi, dragocjena, a nakon nje u pravilu slijedi formalna pravna pomoć. Pritom treba spomenuti da je suradnja na području transnacionalnog organiziranog kriminala znatno drugačija od one u svezi s ratnim zločinima te da je Hrvatska zbog svog geografskog i tranzitnog položaja pogodna za transnacionalni organizirani kriminal. Stoga su klasične mjere suradnje često nedovoljne. Isto tako, nije dovoljno usko surađivati s državama članicama EU, već je potrebna i suradnja sa susjednim državama koje to još nisu. U tom smislu značajno je istaknuti Sporazum o suradnji zemalja južne i istočne Europe kao i sporazum u okviru CARDS programa o suradnji tužitelja zapadnog Balkana. Ti se sporazumi odnose na suradnju u pitanjima organiziranog kriminala, a način suradnje u njima nije još potpuno definiran, pa u budućnosti treba riješiti kako i na koji način surađivati.

Raspravu je otvorila **Margarethe Hofmann** osvrtom na izvješće Stavroule Koutoulakou. Upitala je kakva je uloga sudaca za vezu, posebice kad se ima u vidu da je Eurojust dosada intervenirao u tek 29% multilateralnih slučajeva, dok se u 71% slučajeva radilo o bilateralnim odnosima. Osvrnula se i na suradnju OLAF-a i Eurojusta. Ta dva tijela partneri su isključivo kad je riječ o kaznenom djelu prijevare, a u njihovu odnosu uočljiv je problem razmjene informacija. Nadalje, složila se sa profesoricom Šugman glede kritike politike EU na uspostavljanju sigurnosti i prava te istaknula da je debata potrebna, i to ne samo u EU, već i u pojedinim državama. Na kraju je izrazila nadu da će sve države ratificirati Ustav EU, jer bi se time postigla veća transparentnost. U svom odgovoru **S. Koutoulakou** je istaknula da su suci za vezu kontakt-osobe koje djeluju u svojim državama, dok je Eurojust posebno tijelo s vlastitim proračunom. Smatra da se jednostavniji, tj. bilateralni slučajevi trebaju prepustiti sucima za vezu i Europskoj pravosudnoj mreži kad god je to moguće, dok bi Eurojust

¹² Europsko vijeće donijelo je odluku o europskom uhidbenom nalogu bez gotovo ikakve prethodne komunikacije s državama članicama, a mala je vjerojatnost da bi se postigla tako velika brzina pri donošenju europskog uhidbenog naloga da nije bilo terorističkih napada na SAD.

trebao uvijek intervenirati kad je riječ o složenijim slučajevima koji traže koordinaciju više država, a ne samo razmjenu informacija. Nažalost, premalo složenih slučajeva daje se na rješavanje Eurojustu. Konačno, složila se da u odnosu s OLAF-om postoje određeni problemi, no ti su problemi karakteristični za sve početne odnose. Oba tijela danas intenzivno rade na poboljšanju svog međudnosa. **Profesor Schwaighofer** komentirao je odnos odredbi o predaji i onih o ljudskim pravima. Smatra da prioritet mora imati zaštita ljudskih prava. To je u skladu i s Nacrtom ugovora o Europskom ustavu kojim je predviđeno pristupanje same EU Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava.

Voditeljica završne sekcije o perspektivama suradnje nacionalnih i supranacionalnih tijela bila je austrijska ministrica pravosuđa i glavna tajnica austrijske Udruge za europsko kazneno pravo Ulrike Kathrein. **Prof. John Vervaele** (Sveučilište u Utrechtu) u svom se izlaganju usredotočio na dva temeljna dokumenta, Ugovor o Ustavu EU i Haaške programe, te je upozorio na sve aktivniju ulogu Europskog suda u tumačenju prava Unije. Tri su glavna područja europske politike na području kaznenog prava: harmonizacija, razmjena informacija i daljnji razvoj europskih agencija i službi za provedbu zakona. Što se tiče harmonizacije, treba reći da je na području kaznenog prava ona moguća na temelju samog Ustava.¹³ Razmjena informacija odvija se horizontalno, između državnih odvjetnika, istražnih sudaca i drugih tijela pojedinih država, ali i vertikalno, između nacionalne i europske razine (OLAF, Eurojust,...).¹⁴ Ona se mora temeljiti na balansu između načela dostupnosti informacija i načela zaštite privatnosti. Pozitivne odlike tih dokumenata su postojanje preciznih strateških i taktičkih smjernica, inicijativa Komisije i u pitanjima vezanim uz kazneno pravo te položaj Europske konvencije o ljudskim pravima u Europskom ustavu. Negativni aspekt predstavlja prevelik naglasak na sigurnosti naspram slobode i pravde. Profesor Vervaele smatra da će veliku zadaću stoga imati Europski sud koji će morati tumačiti mnoga načela prava EU, i pritom biti jak i nezavisan.

Sljedeće izvješće podnio je **Lothar Hofmann**, odvjetnik iz Beča, koji je iznio svoju tezu kako kazneno pravo treba ostati jednostavno, jasno i općenito prihvatljivo. Zaštita tržišnog natjecanja, utaje i prijevare na štetu EU ne mogu se usporediti s klasičnim kriminalom i njihovo rješavanje na europskoj razini sličnije je prekršajnom i upravnom pravu. Jednostavno odnosno transparentno mora biti i kazneno procesno pravo kako bi se osigurala europska prihvaćenost i olakšala suradnja i djelovanje na području drugih država.

Vrlo zanimljivo i opsežno izvješće o suradnji država s međunarodnim kaznenim sudovima i o europskom kaznenom pravu podnio je bivši sudac njemač-

¹³ O pitanjima terorizma, trgovine ljudima i sl. odluke bi se trebale donositi kvalificiranom većinom. Nadalje, Ustav govori o istovjetnim standardima, iz čega jasno proizlazi da nisu dovoljni minimalni standardi.

¹⁴ U svrhu razmjene informacija potrebno je razviti opsežne banke podataka.

kog Vrhovnog suda, a sadašnji sudac Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju **Wolfgang Schomburg**. Podsjetio je da je kazneno pravo u nacionalnim sustavima *ultima ratio*, pa isto treba vrijediti i za rad međunarodnih kaznenih sudova.¹⁵ Njegovo je mišljenje da kazneno pravo ne treba u potpunosti harmonizirati jer su različita poimanja kažnjivosti uvjetovana kulturološkim i drugim razlikama. Nije nužno uskladiti ni postupovne propise, već treba učiniti dostupnima informacije o mehanizmima zaštite u drugim državama. Suradnja ne zahtijeva jednostavnije propise procesnog i materijalnog prava, već jednostavnije propise o samoj suradnji.¹⁶ U smislu kooperacije, a ne harmonizacije, pozitivnim je ocijenio djelovanje Eurojusta i Europske pravosudne mreže.¹⁷ Harmonizacija kaznenog prava potrebna je samo u onoj mjeri u kojoj je ona nužna iz europske perspektive i u kojoj bi, kao *ultima ratio*, djelovao europski kazneni sud. Za ona pitanja, pak, koja se ne mogu riješiti ni na europskoj razini (kao što je pitanje globalne opasnosti) treba razvijati međunarodni kazneni sud sa znatno širom nadležnošću od sadašnjeg. Taj bi sud, podržan od strane svih država, trebao pridonijeti globalnoj sigurnosti.

Ne temelju podnesenih izvješća kao zaključci, ali i kao podloga za daljnju raspravu, iskristaliziralo se pet teza:

1. Budući instrumenti funkcionirat će samo budu li imali stvarnu vrijednost u praktičnoj primjeni.
2. Materijalno kazneno pravo mora biti jednostavno.
3. Procesno kazneno pravo mora biti transparentno.
4. Institucije moraju biti fleksibilne.
5. Potpuno povjerenje ne može se uspostaviti bez jakog Europskog suda pravde.

U raspravi koja je uslijedila predsjednik Austrijskog udruženja za kazneno pravo **Friedrich Hauptmann** izrazio je svoje slaganje sa stajalištem W. Schomburga da je osnivanje europskog kaznenog suda *condicio sine qua non* za postojanje i rad europskog tužitelja. Isto tako, slaže se da harmonizaciji treba pristupiti s velikim oprezom. Dodao je da ako se ne postigne dogovor oko osnivanja posebnog europskog kaznenog suda, treba osnovati kaznena vijeća pri postojećem Europskom sudu. U odgovoru na upućeno mu pitanje glede nedovoljne istaknutosti sudske razine u europskim dokumentima, **profesor**

¹⁵ Samo ono što nije moguće na nacionalnoj razini može se obaviti na višoj, međunarodnoj. Pritom, smatra, između globalnog i nacionalnog pravosuđa nedostaje jedan europski sustav kao *ultima ratio*.

¹⁶ Nažalost EU, među ostalim i na tom području, prevelikom regulativom i aktivnošću u donošenju propisa stvara zbrku i dolazi u sukob s temeljnim postulatima poznavanja prava.

¹⁷ Suprotno tome, ideju o europskom tužitelju bez neovisnih europskih sudaca smatra neprihvatljivom. Preduvjet za stvaranje takvog tijela jest postojanje europskog kaznenog prava, primjenjivog pred europskim kaznenim sudom, pred kojim bi europski javni tužitelj zastupao optužbu.

Vervaele podsjetio je na brojne promjene u proteklih 20-ak godina u nacionalnim kaznenim postupcima i na sve veće ovlasti policijskih tijela. Upozorio je da uvijek kad postoji mogućnost prisilnih mjera treba postojati instrument sudskog nadzora. Takav nadzor nažalost ne postoji nad Eurojustom i OLAF-om. Sudska razina mora se ostvariti bilo na nacionalnoj razini bilo na razini Europskog suda.

Svoje neslaganje s drugom postavljenom tezom o jednostavnosti kaznenog prava izrazio je **profesor Lahti** sa Sveučilišta u Helsinkiju. U složenim društvima ne može postojati jednostavno pravo. Važno je razviti temeljna načela i osigurati njihovu koherentnu primjenu. I **prof. Höpfel** sa Sveučilišta u Beču smatra da druga teza nije provediva kao takva, no bitna je ideja transparentnosti i pravne sigurnosti. Možda bi dobro rješenje bilo stvaranje dviju posebnih razina kaznenog prava, uključujući i posebne sudove; jedne za nacionalne slučajeve, a druge za transnacionalne, europske slučajeve. **Prof. Roggemann** (umirovljeni profesor Berlinskog sveučilišta) upozorio je na važnost ideje o europskom kaznenom sudu, ali je upozorio i na poteškoće s kojima se suočavaju međunarodni kazneni sudovi.¹⁸ Stoga je uputio apel nazočnima da razmisle na koji način na europskoj razini treba razvijati europsko kazneno sudstvo. Smatra da bi posebni europski kazneni sud mogao nastati kao proširenje Europskog suda.

U svom prilogu raspravi **W. Schomburg** složio se s profesorima Lahtijem i Höpfelom da je druga teza oblikovana pojednostavljeno, ali njezin smisao je taj da kazneno pravo mora uvijek biti *ultima ratio* u svom kulturnom kontekstu. Po njegovu mišljenju nema alternative europskom kaznenom sudu. Iako će do osnivanja tog suda vjerojatno proći još dosta vremena, važno je znati kamo želimo stići. A primarni cilj suvremenog društva jest postojanje neovisnog sudbenog nadzora za sve zahvate u temeljna ljudska prava.

Ovom raspravom o perspektivama interakcije nacionalnih i supranacionalnih tijela Konferencija je završena.

¹⁸ Primjerice, najveće države nisu pristupile Rimskom statutu.